

JÓZEF MICHNA

WĘZŁOWE PROBLEMY ROLNICTWA W WOJEWÓDZTWIE
KROŚNIEŃSKIM

Na tle charakterystyki gospodarczej województwa krośnieńskiego przedstawia autor specyficzne problemy rozwoju rolnictwa. Równocześnie wskazuje na te zagadnienia, których rozwiązanie wymaga podjęcia odpowiednich badań naukowych.

Województwo krośnieńskie utworzone zostało w 1975 roku w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju. W skład jego wchodzi 40 jednostek administracyjnych, w tym: 3 miasta, 9 gmin miejsko-wiejskich i 28 gmin wiejskich. Przeciętnie na jedną jednostkę stopnia podstawowego przypada 142 km² i ponad 10 tys. mieszkańców. Między poszczególnymi gminami występują jednak dość duże różnice tak pod względem ich powierzchni, jak też liczby mieszkańców.

Na obszarze województwa liczącym 5700 km² zamieszkuje 431 tys. ludności, z tego na terenie miast 28%. Przeciętna gęstość zaludnienia wynosi 75 osób na 1 km². Ponad 60% ogółu ludności utrzymuje się ze źródeł pozarolniczych. W gospodarce uspołecznionej zatrudnionych jest 135 tys. osób, z tego 42% w przemyśle, 10% w budownictwie, 9% w rolnictwie i 8% w handlu.

W oparciu o zasoby lokalne bogactw naturalnych i szczególne walory środowiska przyrodniczego wykształciły się w województwie cztery podstawowe funkcje: przemysłowa, rolnicza, leśna i turystyczno-wypoczynkowa.

Przemysł koncentruje się głównie w Krośnie, Jaśle i w Sanoku. Uzupełnieniem są cztery mniejsze ośrodki przemysłowe, do których należą: Biecz, Brzozów, Jedlicze i Zagórz. Przemysł regionu specjalizuje się w produkcji: autobusów, furgonów i przyczep, amortyzatorów, szkła technicznego i gospodarczego, wyrobów z tworzyw sztucznych oraz kleju technicznego. Równocześnie woj. krośnieńskie jest jednym z najstarszych w kraju

óśrodków wydobywania i przetwórstwa ropy naftowej. W miejscowości Bóbrka znajduje się pierwsza na świecie „kopanka” ropy naftowej, wykonana 125 lat temu przez odkrywcę lampy naftowej Ignacego Łukasiewicza. W miejscowości tej znajduje się obecnie muzeum sprzętu i urządzeń przemysłu naftowego.

Wymienione powyżej kierunki uzupełnia przemysł lekki — spożywczy i drzewny, który rozwija się tu od 1970 roku.

Produkcja przemysłowa jest obecnie i będzie w przyszłości głównym czynnikiem aktywizacji gospodarczej województwa.

Drugą ważną funkcją rozwoju społeczno-gospodarczego jest w województwie krośnieńskim rolnictwo. Jego charakter jest w dużym stopniu uzależniony od zróżnicowania warunków przyrodniczych. Województwo obejmuje trzy jednostki fizjograficzne: Doły Jasielsko-Sanockie, Beskid Niski i Bieszczady. Obszary górskie zajmują 70% powierzchni województwa, w tym Bieszczady ok. 13%. Na 40 jednostek administracyjnych stopnia podstawowego 16 położonych jest w górach. Tereny te charakteryzują się niską jakością gruntów położonych najczęściej na zakrzaczonych zboczach, wysoką ilością opadów (800 do 1000 mm), niską średnią temperaturą roczną i stosunkowo krótkim okresem wegetacji.

Z ogólnej powierzchni województwa na użytki rolne przypada 44%, lasy zajmują 49%, a pozostałe grunty 7%. Gospodarstwa indywidualne obejmują swoją działalnością 74% użytków rolnych. Pozostały obszar znajduje się w użytkowaniu:

- 2 wieloobektowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej,
- 3 wieloobektowych państwowych przedsiębiorstw rolnych,
- 20 rolniczych spółdzielni produkcyjnych,
- 34 spółdzielni kółek rolniczych.

Rolnictwo indywidualne jest znacznie rozdrobnione. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 2,7 ha. Ponad 50% to gospodarstwa dwuzawodowe, a 44% ogółu gospodarstw prowadzonych jest przez rolników w wieku powyżej 55 lat, w tym ponad 1/3 gospodarstw jest bez następców.

W strukturze rolniczego użytkowania użytki zielone stanowią ponad 34%. Są nawet takie gminy, w których poza małymi ogródkami nie ma w zasadzie gruntów ornych. Struktura zasiewów wykazuje różnice w poszczególnych rejonach. W rejonie podgórskim dobór uprawianych roślin nie odbiega na ogół od struktury w terenach nizinnych. W górach natomiast przeważają na gruntach ornych rośliny pastewne.

Ważnym problemem dla województwa jest właściwa gospodarka na trwałych użytkach zielonych. Blisko połowa ich powierzchni znajduje się na terenie Bieszczadów. Ponad 5% ich powierzchni jest zakrzaczona i wymaga ponownego zagospodarowania, a nawet prac rekultywacyjnych. Około 15 tys. ha łąk i pastwisk czeka na uregulowanie stosunków wodnych.

Wiodącym działem w krośnieńskim rolnictwie jest produkcja zwierzęca,

zwłaszcza chów bydła i owiec. Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych w gospodarce całkowitej wynosi: 86,4 szt. bydła, 48,5 szt. trzody chlewnej i 24,2 szt. owiec. W porównaniu do średniej krajowej wyższa jest obsada bydła i owiec, a niższa trzody chlewnej, co ma w pełni uzasadnienie w specyfice warunków przyrodniczych. Jeszcze wyraźniej specyfika rolnictwa zaznacza się w terenie górskim. W gospodarce indywidualnej tego rejonu znajduje się 1/3 pogłowia bydła, 3/4 pogłowia owiec i tylko 1/4 pogłowia trzody chlewnej województwa.

Chów bydła na terenie województwa, szczególnie w rejonie górskim, ulega w ostatnich latach systematycznej poprawie. Mimo tego nie w pełni zostały jeszcze wykorzystane możliwości dalszego zwiększenia produkcji mleka i mięsa.

Do roku 1980 zakłada się wzrost pogłowia bydła, owiec i trzody chlewnej od 10 do 40%. Zamierza się go osiągnąć przez racjonalne wykorzystanie istniejących obiektów inwentarskich oraz budowę nowych ferm w gospodarce uspołecznionej jak też organizowanie indywidualnych gospodarstw specjalistycznych.

W terenach górskich i podgórskich większość użytków rolnych znajduje się w sektorze uspołecznionym. Organizuje się tam obiekty o powierzchni 400 do 600 ha.

Jednym z ważnych kierunków działania w rolnictwie jest rozwój kooperacji i specjalizacji. Aktualnie z gospodarstwami uspołecznionymi kooperuje ponad 1500 gospodarstw indywidualnych, co w efekcie daje roczne dostawy do sektora uspołecznionego ok. 13 tys. warchlaków i 1100 szt. bydła.

Szybki w ostatnich latach wzrost liczby gospodarstw specjalistycznych świadczy o zaakceptowaniu przez rolników tej formy gospodarowania. Aktualnie karty gospodarstw specjalistycznych posiada 1019 gospodarstw. Przyjmuje się, że w roku 1980 udział gospodarstw specjalistycznych w produkcji towarowej mleka wyniesie 37%, żywca wołowego 35%, żywca wieprzowego 19% i żywca baraniego 67%.

Ważnym problemem dla województwa jest właściwa gospodarka ziemią i racjonalne jej wykorzystanie. Stąd też cały wysiłek służb geodezyjnych skierowany jest na wymianę i scalanie gruntów oraz przekazywanie ich gospodarce uspołecznionej czy też gospodarstwom specjalistycznym.

Wyposażenie rolnictwa w trwałe środki produkcji jest niewystarczające, a szczególnie w rejonie górskim, gdzie odczuwa się dotkliwy brak specjalistycznego sprzętu do prac na użytkach zielonych. Pilną sprawą jest wyposażenie gospodarstw górskich w maszyny do zbioru i konserwacji pasz zielonych. Bez nich nie można wykorzystać w pełni możliwości produkcyjnych na trwałych użytkach zielonych.

Na całokształt rozwoju społeczno-gospodarczego regionu duży wpływ wywierają instytucje obsługujące rolnictwo. Aktualnie w 34 gminach działają Spółdzielnie Kółek Rolniczych, a w 31 Gminne Spółdzielnie „Samo-

pomoc Chłopska". Szybko wzrasta ich baza techniczna i materiałowa, jak też zakres działalności.

Jednym z podstawowych bogactw naturalnych w woj. krośnieńskim są lasy. Górzysty charakter, szczególne warunki glebowe, klimatyczne i wodne, przy niskim wskaźniku zaludnienia w obszarach zwartych masywów leśnych powodują, że lasy województwa posiadają w kraju swoją specyfikę.

Są to siedliska leśne o najwyższych możliwościach produkcyjnych. W oparciu o pozysk drewna rozwija się w ostatnich latach przemysł drzewny. Poza budową i modernizacją istniejących zakładów uruchomiony został Kombinat Drzewny w Ustianowej i Krośnieńskie Fabryki Mebli.

Lasy krośnieńskie spełniają również ważną rolę jako baza łowiecka. Bogate w żer naturalne siedliska stwarzają dobre warunki bytowania dla różnorodnych zwierząt łownych. Trofea zdobyte w tym terenie zajmują czołowe miejsca na światowych wystawach. Leśnicy i myśliwi wypracowali wspólny program działania w zakresie rozwoju gospodarki łowieckiej w warunkach intensyfikacji leśnictwa. W części południowej województwa rozwija się jedyna w Polsce hodowla jelenia karpackiego. Tereny północne wzbogacane będą gatunkami, które na stałe znajdą tam dobre warunki bytowania. Przykładem właściwej dbałości o stan zwierzyny jest utworzenie sierocińca dla zwierząt łownych przy zagrodzie żubrów w Kozańczy, a w latach następnych utworzenie kontrolowanej hodowli dzików w formie zwierzyńca otwartego.

Region posiada dobrze rozwiniętą sieć rzeczną i duże zasoby czystych wód, zmagazynowane również w zespole zbiorników wodnych Solina-Myczkowce oraz w Besku. Podnosi to atrakcyjność turystyczną tych terenów. Rozwija się produkcję ryb w celu poprawy zaopatrzenia rynku oraz dla potrzeb zarybiania wód otwartych.

Przy rozsądnym postępowaniu w zakresie inwestycji przemysłowych i rolniczych można w regionie krośnieńskim rozwijać produkcję rolniczą, wykorzystywać zasoby surowcowe dla rozwoju przemysłu, a równocześnie dbać o zachowanie szczególnych walorów środowiska przyrodniczego. Pozwoli to na dalszy rozwój turystyki, która już obecnie jest ważną dziedziną życia społeczno-gospodarczego w regionie. Zgodnie z planami zagospodarowania turystycznego ponad 70% powierzchni województwa zaliczone zostało do I i II kategorii obszarów turystycznych. Z roku na rok zwiększa się liczba turystów odwiedzających województwo. W 1977 roku na Podkarpaciu przebywało blisko 6 mln osób. Równocześnie istniejące przejście graniczne w Barwinku nasiliło przelotowy ruch zagraniczny.

W regionie krośnieńskim występuje wiele zasobnych źródeł wód mineralnych, w tym znaczne ilości wód termicznych. Obecnie czynne są dwa uzdrowiska: Rymanów-Zdrój i Iwonicz-Zdrój, przy czym to drugie szeroko jest znane nie tylko w kraju. Do roku 1990 województwo posiadać będzie 11 dobrze urządzonych uzdrowisk.

Przyrodnicza i gospodarcza specyfika woj. krośnieńskiego wymaga umiejętnego podejmowania działań zmierzających do rozwoju produkcji rolniczej. W tym zakresie oczekuje się pomocy ze strony nauki, a szczególnie przy rozwiązywaniu następujących problemów:

- opracowanie modelu gospodarstwa uspołecznionego i indywidualnego dostosowanego do tutejszych warunków,
- określenie zestawu maszyn i urządzeń niezbędnych do zagospodarowania masy zielonej z użytków rolnych w terenach górskich,
- ustalenie najbardziej właściwego typu budownictwa inwentarskiego oraz systemu mechanizacji w fermach owczych. Sprawa ta jest pilna, gdyż zakład mleczarski w Ustrzykach Dolnych został ukierunkowany na przerób mleka owczego, a w fermach produkcyjnych nie rozwiązano jak dotąd mechanicznego doju owiec,
- wyhodowanie typu i rasy owiec odpowiednich dla terenów górskich,
- opracowanie rejonizacji produkcji rolniczej, ze szczególnym uwzględnieniem wyznaczenia terenów przydatnych do produkcji warzywniczej i sadowniczej,
- opracowanie sposobów zagospodarowania gnojowicy w obiektach fermowych, przy uwzględnieniu wymogów ochrony środowiska przyrodniczego.

W niektórych z wyżej wymienionych problemów podjęto już pewne działania. W celu przywrócenia do rolniczego użytkowania terenów zakrzaczonych powołano grupy rekultywacyjne, w wyniku pracy których oddaje się do produkcji średnio rocznie ponad 2 tys. ha. Do nawożenia wykorzystuje się usługi agrolotnicze. Wykorzystując miejscowy surowiec - drzewo, rozwija się fermowe budownictwo inwentarskie. Zlecono Akademii Rolniczej w Krakowie opracowanie doboru mieszanek traw i motylkowatych, odpowiednich dla warunków bieszczadzskich. Osiągnięte wyniki z tych doświadczeń są obiecujące, gdyż plony zielonej masy wahają się od 40 do 50 t z ha.

Przyjęte w województwie kierunki działania w zakresie rozwoju produkcji zwierzęcej dają już pozytywne efekty, głównie w produkcji towarowej mleka i mięsa. Wzrosło poważnie pogłowie owiec w gospodarce całkowitej z 15 tys. szt. w 1975 r. do 57 tys. szt. obecnie. Efekty w produkcji mleka, mięsa i wełny mogłyby być o wiele większe, gdyby zostały zapewnione warunki dla właściwego i terminowego zbioru pasz z użytków zielonych oraz racjonalnego ich zakonserwowania.

Doceniając duży dotychczasowy wkład Komitetu Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN w rozwiązywanie trudnych problemów rolnictwa górskiego, władze woj. krośnieńskiego liczą na bieżącą z nim współpracę i pomoc w tych sprawach, które narzuca nam stale codzienna praktyka.

CRUCIAL PROBLEMS OF AGRICULTURE IN THE KROSNO PROVINCE

Summary

The Krosno Province was established in 1975 as a result of a new administrative division of the country. It is composed of 40 administrative units. The area of 5700 km² is inhabited by 431 000 of people, so the density of population is on the average 75 persons per 1 km². On the basis of local natural resources and particular values of natural environment, four following fundamental functions have been developed: an industrial, an agricultural, a forestal and a touristic and recreational one.

Industrial production is now, and will be in future, the main factor of economic activization of the Province. The region specializes in the production of buses, trailers, amortizators, technical glass, articles from plastics and technical cement. This region is simultaneously one of the oldest centre of raising and processing of petroleum in the country.

Arable land occuppies 44% of the total area of the Province, forests — 49% and other grounds — 7%. An important problem is the adequate management of durable greenlands and the leading section of agriculture is animal production, specially cattle and sheep raising. An essential direction of activity in agriculture is cooperation and specialization development.

One of the basal natural resources in the Krosno Province are forests of the highest productive possibilities in the country. Forests play also an important role as a base for hunting.

When acting deliberately in the scope of industrial and agricultural investments it is possible to develop agricultural production, to utilize raw material resources for industrial development and simultaneously to preserve the peculiar values of a natural environment in the Krosno Province. It will allow further development of tourism, which is already an important sphere of a social and economic life in the region.

Provincial Bureau in Krosno

Юзеф Михна

УЗЛОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В КРОСНЕНСКОМ ВОЕВОДСТВЕ

Резюме

Кросненское воеводство было создано в 1975 г. в результате нового административного деления страны. В его состав входит 40 административных единиц. На территории 5700 км² проживает 431 тысяч жителей, и это составляет среднюю плотность населения — 75 человек на 1 км². Опираясь на местные ресурсы естественных богатств и особенные ценности природной среды, сформировались основные четыре функции воеводства: промышленная, сельскохозяйственная, лесная и туристско-рекреационная.

Главным фактором сельскохозяйственной активизации воеводства является сейчас (и будет в будущем) промышленная продукция. Район специализируется в производстве автобусов, прицепов, амортизаторов, технического и хозяйственного стекла, изделий из искусственного волокна, а также технического клея. Одновременно район является одним из самых старых в стране центров добычи и переработки нефти.

Сельскохозяйственные угодья занимают 44% общей площади воеводства, леса — 49% и остальные почвы — 7%. Важной является соответственное освоение кормовых угодий; главная отрасль сельского хозяйства — животноводство, особенно скотоводство и овцеводство. Существенным направлением в деятельности в области сельского хозяйства является развитие кооперирования и специализации.

Одним из основных естественных ресурсов в кросненском воеводстве являются леса, обладающие самым высоким в стране уровнем производственных возможностей. Леса играют также важную роль как охотничья база.

Осмотрительно действуя в области промышленных и сельскохозяйственных инвестиций, можно в кросненском воеводстве развивать сельскохозяйственную продукцию, использовать естественные ресурсы для развития промышленности и, одновременно, сохранять особенные ценности природной среды. Это разрешит дальнейшее развитие туризма, являющегося уже сегодня важной отраслью общественно-хозяйственной жизни в этом районе.

Воеводское управление, г. Кросно